

(innecessària, perquè *rubeta* és un mot llatí ben conegut per a una mena de gripau, i precisament usat per Juvenal); Griera ho comentà en aquests termes en un article que va publicar aquells mateixos anys (c. 1929) sobre alguns noms catalans del 'cap-gros', únic que conservo: «compareix a Banyoles un mot curiós per designar el cap-gros: *graixa*<*n*>*do*, mot que a Blanes i a Palamós significa home gros i malfardat; aquesta denominació del cap-gros, procedent del galàpet prové d'un CRAXANTUS d'origen celta; vegi's Ant. Thomas, 10 "*Crassantus ou craxantus*", *Bull. Du Cange*, 1927, 1ss.; per altra banda aquest mot compareix també en els glossaris de Ripoll --».

No ha estat recollit per altre diccionari català que *AlcM* que, grafiant-lo *greixando*, el dóna com a «cap-gros, granota petita» a Banyoles, i com a adj. «molt gras, *gordinjlón*: 'quin *greixando*!», però el localitza a l'Empordà (cosa que crec certa) i a la Costa de Llevant i Barcelona, afirmació que he de desmentir sense reserves: no sé que mai s'hagi usat aquest mot en català central ni en el Maresme; en canvi l'he sentit des d'infant i molt sovint, sobretot en boca de nois i joves, com a terme afectiu, a gent de la ciutat i comarca de Girona, però només en l'aplicació figurada: jo diria que no s'usa pròpiament amb caràcter adjectiu, però sí en la frase substantiva que posa *AlcM* com a exemple, i que es diu més aviat d'un nen rodanxó o nois joves i grassons, àdhuc minyons francament grassos o obesos (aplicable també a un home poc alt, i no negaré que ocasionalment no pugui arribar-se a fer augmentatiu, 30 *greixandàs* etc., poc sovint, però no recordo haver-ho sentit mai en femení, i asseguraré que si de cas fóra amb consciència d'una cosa impròpia). *Graxants* nom d'una bestiola malèfica, junt amb serps i escurçons, en un text del S. xv: «e trameiré-us bèstias devor[al]ans 35 colobres, vibries e *graxants*» (*Carta tramesa del cel*, *EUC* xiv, 294).

Quant a l'animalet, jo no ho he sentit dir mai a la meua família gironina, ni a d'altres persones de Girona: la primera notícia em vingué de la nota de Griera 40 (i crec d'algun qüestionari de corresponsals de l'IEC). Després n'he tingut excellent confirmació, i en efecte, a la zona banyolina; a diversos pobles: recordo haver-ho sentit ja per allà el 1958, després a Porqueres (1964), on m'ensenyaren un petit batraci (no es distingia si granota o gripau); uns mesos després a Pujarnol, no el vaig veure, però precisaren, parlant de 45 quelcom que havia saltat i ja no es veia: «és un *graxándu*, no una granota». Que més a Ponent s'usa o s'ha usat crec que podem assegurar-ho tenint en compte 50 que a les Guillerries, a Vilanova de Sau (1969), em parlaren d'un home que li deien *kraxándu* de malnom: forma més interessant encara per la conservació de la CR- sorda etimològica.

«*Graisant*: bufo» (o sigui 'gripau') fou recollit per 55 Pansier en un text provençal o llenguadocià de la zona avinyonesa (*La Langue Prov. à Avignon* v, 179), però ja se'n tenia notícia per Rayn. (III, 499b), que ho havia recollit en el trobador de Guèna o Gironda, Marcabré (fi S. XII), i en el *Vicis e Vertutz* (llibre en-

ciclopèdic ariegès del S. XIV): «*graisans* ni serps que s'amola / no-m fai espavén», «dyable no pot suffrir la bona odor del enguen de misericordia, aytan pauc com *graxant* la odor de razi». El *TdF* a propòsit d'un vague lldg. antiq. *grasan* «crapaud» cità el NL *Canta-graisan*, prop de Bernis, en el Gard; el *FEW* (II, 1295b) afegeix que el *graihan* es troba en el *Joc de Santa Agnès*, p. p. Jeanroy,¹ i *grazan* a Colonhac (Gard, al peu de l'Aigoual) i a Puisserguier (Erau).² Ant. Thomas en les seves notes ja feia reserves a la dada del Gard «toponymie et peut-être appellatif»;³ sobre el valor de les dades de Puisserguier cal tenir en compte les reserves que hi fa Wartburg en el *FEW*.

La primera indicació etimològica ve de M.-L., que en el *REW*, 2297, va aplegar amb el mot oc. antic, amb «canvi de sufix», el fr. regional *graisset* 'reineta' (*Hyla viridis*, espècie de granoteta), afegint-hi un it. dial. *grassella* (Marques i Tèramo) i friülà *cràssule*, del mateix significat, tot sota l'epígraf CRASSANTUS 'gripau': el mot francès es documenta des del S. XVI (Ronsard i Estienne) i avui segons Wartburg viu en una ampla zona de l'Oest d'Oil, des de Normandí fins a Vendôme i Nantes.⁴

El mot admès com a ètímon per M.-L., va identificar-lo millor Antoine Thomas en notes publicades en el *Bull. Du C.* I, 140 (alhora *RPhFL* xxxviii, 160) i III, 49-58 (cf. *Rom.* LV, 585);⁵ i és un mot *crassantus* amb variant *craxantus* que apareix com a nom del gripau en la poetessa gallo-romana Euchería i en un altre vers de l'*Anthologia Latina*, tots dos del S. VI (o fi del v); i com a indicatiu del caràcter gàlic dóna l'aparició de *Craxantus* com a nom d'home en una inscripció del Berry; *Craxantus* apareix en una altra de Gal·làcia o de l'Illyricum, *CIL* III, 4815. Hi ha encara *Craxa*, *Craxius*, *Craxillus*, *Craxauco* en altres inscripcions de Gàllia i del Nòricum.⁶ Per damunt de tot, notem CRAXALLUS, nom d'home en una tribu tan cèltica com els *Lingones* (Haute-Marne) (*CIL* XIII, 11584), cf. Weisgerber (*Rhenania Germ.-Celt.*, 290), observem-hi també la terminació -ALLO-, la més tangible de les terminacions gàl·liques.

Almenys sobre el caràcter pre-romà i indoeuropeu de tot això, sobretot tenint en compte les formes antroponímiques i les corroboracions que hi podem aportar de la toponímia, no poden quedar dubtes. Aebischer hi afegeix un representant hidronímic francoprovençal (*Mélanges Duraffour*, 80-92). Jo n'hi vaig aportar d'altres: *Graisentoù* és un «ruisseau» de Paxiorà (N. de l'Aude, ja 1274 *rivo de Graissantu*) que sembla venir d'un genitiu plural *SRUTUS CRAXANTŌN en genitiu plural cèltic 'riuets dels gripaus';⁷ el poble gran de *Graisessac* prop de Bedarius (Erau), com vaig demostrar en *Beitr. z. Nfg. N. S.* VIII, 297-9, és alteració d'un anterior *Graisansac* < VILLARIS CRAXANTIACUS, car és a la vora d'un riuert muntanyenc, que deu desbordar-se sovint, donant vida a molts gripaus. Però encara n'hi hauria hagut d'afegir d'altres, car el poblet rossellonès que més tard s'anomenà *Canomals*, per les seves basses i moltes caneremes (on naturalment es crien molts graixandos, cap-grossos o gripaus), prop de